श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः
श्रीसीतालक्ष्मणभरतशत्रुघ्नहनुमत्समेत श्रीरामचन्द्र परब्रह्मणे नमः

श्रीमद्रामायणे वाल्मीकीये आदिकाव्ये उत्तरकाण्डे

॥ अष्टात्रिंशः सर्गः ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

श्रीः

श्रीमते रामानुजाय नमः

श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

श्रीसीतालक्ष्मणभरतशत्रुघ्नहनुमत्समेत श्रीरामचन्द्र परब्रह्मणे नमः

॥ अष्टात्रिंशः सर्गः ॥

श्रीरामेण जनकयुधाजित्प्रतर्दनप्रभृतीनां भूपानां स्वदेशे प्रस्थापनम्

एवमास्ते महाबाहुरहन्यहनि राघवः।
प्रशासत् सर्वकार्याणि पौरजानपदेषु च॥ **7.38.1** ॥

ततः कतिपयाहःसु वैदेहं मिथिलाधिपम्।
राघवः प्राञ्जलिर्भूत्वा वाक्यमेतदुवाच ह॥ **7.38.2** ॥

भवान् हि गतिरव्यग्रा भवता पालिता वयम्।
भवतस्तेजसोग्रेण रावणो निहतो मया॥ **7.38.3** ॥

इक्ष्वाकूणां च सर्वेषां मैथिलानां च सर्वशः।
अतुलाः प्रीतयो राजन् सम्बन्धकपुरोगमाः॥ **7.38.4** ॥

तद् भवान् स्वपुरं यातु रत्नान्यादाय पार्थिव।
भरतश्च सहायार्थं पृष्ठतश्चानुयास्यति॥ **7.38.5** ॥

स तथेति ततः कृत्वा राघवं वाक्यमब्रवीत्।
प्रीतोऽस्मि भवता राजन् दर्शनेन नयेन च॥ **7.38.6** ॥

यान्येतानि तु रत्नानि मदर्थं सञ्चितानि वै।
दुहित्रे तान्यहं राजन् सर्वाण्येव ददामि वै॥ **7.38.7** ॥

एवमुक्त्वा तु काकुत्स्थं जनको हृष्टमानसः।
प्रययौ मिथिलां श्रीमांस्तमनुज्ञाय राघवम्॥ **7.38.8** ॥

ततः प्रयाते जनके केकयं मातुलं प्रभुम्।
राघवः प्राञ्जलिर्भूत्वा विनयाद् वाक्यमब्रवीत्॥ **7.38.9** ॥

इदं राज्यमहं चैव भरतश्च सलक्ष्मणः।
आयत्तस्त्वं हि नो राजन् गतिश्च पुरुषर्षभ॥ **7.38.10** ॥

राजा हि वृद्धः सन्तापं त्वदर्थमुपयास्यति।
तस्माद् गमनमद्यैव रोचते तव पार्थिव॥ **7.38.11** ॥

लक्ष्मणेनानुयात्रेण पृष्ठतोऽनुगमिष्यते।
धनमादाय बहुलं रत्नानि विविधानि च॥ **7.38.12** ॥

युधाजित् तु तथेत्याह गमनं प्रति राघव।
रत्नानि च धनं चैव त्वय्येवाक्षय्यमस्त्विति॥ **7.38.13** ॥

प्रदक्षिणं च राजानं कृत्वा केकयवर्धनः।
रामेण च कृतः पूर्वमभिवाद्य प्रदक्षिणम्॥ **7.38.14** ॥

लक्ष्मणेन सहायेन प्रयातः केकयेश्वरः।
हतेऽसुरे यथा वृत्रे विष्णुना सह वासवः॥ **7.38.15** ॥

तं विसृज्य ततो रामो वयस्यमकुतोभयम्।
प्रतर्दनं काशिपतिं परिष्वज्येदमब्रवीत्॥ **7.38.16** ॥

दर्शिता भवता प्रीतिर्दर्शितं सौहृदं परम्।
उद्योगश्च त्वया राजन् भरतेन कृतः सह॥ **7.38.17** ॥

तद् भवानद्य काशेय पुरीं वाराणसीं व्रज।
रमणीयां त्वया गुप्तां सुप्राकारां सुतोरणाम्॥ **7.38.18** ॥

एतावदुक्त्वा चोत्थाय काकुत्स्थः परमासनात्।
पर्यष्वजत धर्मात्मा निरन्तरमुरोगतम्॥ **7.38.19** ॥

विसर्जयामास तदा कौसल्याप्रीतिवर्धनः।
राघवेण कृतानुज्ञः काशेयो ह्यकुतोभयः॥ **7.38.20** ॥

वाराणसी ययौ तूर्णं राघवेण विसर्जितः।
विसृज्य तं काशिपतिं त्रिशतं पृथिवीपतीन्॥ **7.38.21** ॥

प्रहसन् राघवो वाक्यमुवाच मधुराक्षरम्।
भवतां प्रीतिरव्यग्रा तेजसा परिरक्षिता॥ **7.38.22** ॥

धर्मश्च नियतो नित्यं सत्यं च भवतां सदा।
युष्माकं चानुभावेन तेजसा च महात्मनाम्॥ **7.38.23** ॥

हतो दुरात्मा दुर्बुद्धी रावणो राक्षसाधमः।
हेतुमात्रमहं तत्र भवतां तेजसा हतः॥ **7.38.24** ॥

रावणः सगणो युद्धे सपुत्रामात्यबान्धवः।
भवन्तश्च समानीता भरतेन महात्मना॥ **7.38.25** ॥

श्रुत्वा जनकराजस्य काननात् तनयां हृताम्।
उद्युक्तानां च सर्वेषां पार्थिवानां महात्मनाम्॥ **7.38.26** ॥

कालोऽप्यतीतः सुमहान् गमनं रोचयाम्यतः।
प्रत्यूचुस्तं च राजानो हर्षेण महता वृताः॥ **7.38.27** ॥

दिष्ट्या त्वं विजयी राम स्वराज्येऽपि प्रतिष्ठितः।
दिष्ट्या प्रत्याहृता सीता दिष्ट्या शत्रुः पराजितः॥ **7.38.28** ॥

एष नः परमः काम एषा नः प्रीतिरुत्तमा।
यत् त्वां विजयिनं राम पश्यामो हतशात्रवम्॥ **7.38.29** ॥

एतत् त्वय्युपपन्नं च यदस्मांस्त्वं प्रशंससे।
प्रशंसार्हं न जानीमः प्रशंसां वक्तुमीदृशीम्॥ **7.38.30**॥

आपृच्छामो गमिष्यामो हृदिस्थो नः सदा भवान्।
वर्तामहे महाबाहो प्रीत्यात्र महता वृताः॥ **7.38.31**॥

भवेच्च ते महाराज प्रीतिरस्मासु नित्यदा।
बाढमित्येव राजानो हर्षेण परमान्विताः॥ **7.38.32**॥

ऊचुः प्राञ्जलयः सर्वे राघवं गमनोत्सुकाः।
पूजितास्ते च रामेण जग्मुर्देशान् स्वकान् स्वकान्॥ **7.38.33**॥

॥ इत्यार्षे श्रीमद्रामायणे वाल्मीकीये आदिकाव्ये
उत्तरकाण्डे अष्टात्रिंशः सर्गः॥